

Dönüşümsel Öğrenme Kuramı: Baskın Paradigmayı Yıkamak

Transformative Learning Theory: Subvert The Dominant Paradigm

Dr. Egemen Şen,

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı

sen.egemen@gmail.com, +90 554 659 9569

Prof. Dr. Hatice Şahin,

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı

haticesahin8@gmail.com, +90 232 390 1832

Anahtar Sözcükler:

Dönüşümsel Öğrenme,
Transformatif Öğrenme,
Tıp Eğitimi

Keywords:

*Transformative Learning,
Medical Education,
Perspective
Transformation*

ÖZET:

Dönüşümsel öğrenme kuramı, öğrenme kuramlarının en yeni üyelerinden biridir. Bu yazıda dönüşümsel öğrenmenin ne olduğu, anlam yapıları, eleştirel yansıtma, perspektif dönüşüm, deneyimin merkeziliği gibi temel kavramlarından ve etkilendiği felsefi akımlardan söz edilmiştir. Kendinden önce ortaya atılmış öğrenme kuramlarının bir sentezi olarak eğitim bilimcilerin ilgisini çekmektedir.

Dönüşümsel öğrenme 10 basamakta gerçekleşir ve bireyin hayata dair daha iyi bir algı kazanmak için kendi varsayımlarını, deneyimlerini, duygularını, inançlarını sorguladığı gerilimli bir süreçtir. Bu süreçte öğretici, bireyin perspektif dönüşümünü kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

Eleştirel yansıtma ve iletişim becerileri kuramın olmazsa olmaz temel dayanaklarıdır. Dönüşümsel öğrenme kuramı bir yetişkin öğrenme kuramıdır ve yetişkinlerin kendi öğrenme sorumluluklarını almaları beklenir. Birey, bakış açısındaki dönüşümü kendisi istemelidir. Otoriter yaklaşımla perspektif dönüşüm sağlamak mümkün değildir. Dönüşümsel öğrenme kuramı özerk düşünen bireyler yaratmayı amaçlar.

Tıp sadece uygulamalı bilgi değil, tutum ve değerlerin de oldukça önemli olduğu bir öğretilerdir. Eğitim programı hazırlanırken dönüşümsel öğrenme kuramından faydalanmak, mesleğin gerektirdiği değerlere sahip hekimlerin yetiştirilmesinde tıp eğitimcilerine önemli faydalar sağlayacaktır.

ABSTRACT:

Transformative learning theory is one of the newest members of learning theories. This manuscript explains the fundamental concepts of transformative learning such as meaning structures, critical reflection, perspective transformation, centrality of experience and the philosophical trends that have influence on the theory. As a synthesis of learning theories, transformative learning theory

attracts attention of educational researchers. Transformative learning is a 10 steps process in which an individual questions his own assumptions, experiences, feelings and beliefs in order to gain a better perception of life. In this process, the instructor's role is facilitating the individual's perspective transformation. Critical reflection and communication skills are the essential elements of the theory. Transformative learning theory is an adult learning theory and it is expected that adults should take their own learning responsibilities. Perspective transformation is not possible to achieve with authoritarian approach. Transformative learning theory aims to form autonomous thinking individuals.

Medicine is not only applied knowledge, attitude and social values are also very important. Transformative learning theory plays an important role for medical educators who are training physicians with social values.

“Yarın ölecekmiş gibi yaşa, sonsuza dek yaşayacakmış gibi öğren.”

— **Mahatma Gandhi**

Bugün insan, evriminin zirvesinde yaşamaktadır. Eski insanların günümüze kalan fosillerine baktığımızda onların o zamanlar gördüğünden çok daha fazla şey görebilmekteyiz. Çünkü insan, aradan geçen zamanı öğrenerek ve öğrendiklerini geliştirerek değerlendirmiştir.

Schunk, öğrenme teorilerini anlattığı kitabında öğrenmeyi, yeni bilgi, beceri, strateji, inanç, tutum veya davranış kazanımı ya da değişimi olarak tanımlamaktadır (Schunk, 1996). Kişinin hayata bakışında, davranışlarında, inancında meydana gelen kalıcı değişikliktir.

İnsanı sonsuza dek yaşayan bir organizma olarak düşünelim. İlk ortaya çıktığından bu yana karşılaştığı zorlukları aşabilmek

için çeşitli beceriler öğrenmiş ve bunları geliştirmiştir. Yardım çığılığına yanıt veren ilk insan ile gelişimine başlayan hekimlik, insanın hiç ölmeyecekmiş gibi öğrenmesi sayesinde bugünkü modern halini alan öğretilerden biridir. Hekimlik, antik Yunan dönemlerine kadar dini öğeler ve büyü ile iç içe geçen toplumsal bir rol olarak varlığını sürdürmekteydi. Etkili bir hekim ve onu izleyen “çıraklardan” oluşan akademik bilgiden uzak düşünce okullarıydı. Bu sanatın öğreticisi ilk usta tarihin de ötesinde, mitolojide kendine yer bulmuş Kheiron'dur. Bir hekim olarak yetiştirdiği ise Yunanlıların Asklepios, Romalıların Aesculapius olarak bildiği hekimlik tanrısıdır (Elçin, 2010).

Tıp eğitimi geçen zaman içinde planlı, standardize ve kanıta dayalı olacak şekilde dönüşüme uğramıştır. Bugün tıp okullarında insanın sahip olduğu bilgi birikimini sonuna kadar kullanan, basit usta-çırak ilişkisinden çok, güncel öğrenme kuramları göz önüne alınarak oluşturulmuş tıp eğitimi programları uygulanmaktadır.

Tıp fakültelerinde öğrenim gören bireyler yetişkin bireylerdir. Yetişkinlerin öğrenme özellikleri çocuklardan farklıdır. Çocuklara öğretme, yol gösterme sanatı yani pedagoji, neyin, nasıl ve ne zaman öğretileceğine öğreticinin karar verdiği öğretici merkezli bir yaklaşım iken yetişkinlerin öğrenmesine yardım etme bilim ve sanatı olan andragoji ise öğrenen merkezli bir yaklaşımdır (Turan Özdemir, 2003).

Yetişkinler, deneyimleri ve karşılaştıkları problemler ışığında öğrenme gereksinimlerini belirler ve problemi çözmelerini sağlayacak bilginin öğrenme sorumluluğunu kendileri alırlar.

Zaman içinde yetişkinlerin öğrenme davranışını açıklayan birçok öğrenme kuramı ortaya atılmıştır. Dönüşümsel öğrenme kuramı da

bunlardan biridir. Dönüşümsel öğrenme kuramının en önemli özelliği, kendisinden önce ortaya atılmış öğrenme kuramlarını sentezleyerek onların yetersiz kaldığı alanlara da açıklama getirmeye çalışmasıdır.

Dönüşümsel Öğrenme Nedir?

Dönüşümsel öğrenme kuramının ayak sesleri Jack Mezirow'un, üniversite eğitimine geri dönen kadınların karşılaştığı problemleri ve çözüm yollarını gözlemlediği 1978 tarihli yazısında duyulmaya başlamıştır (J. Mezirow, 1978).

Mezirow, eğitimin basit davranış değişikliği yaratmakla tanımlanamayacağını savunur. O'na göre, önemli davranış değişiklikleri ancak perspektif değişimi ile mümkündür (J. Mezirow, 1978).

Her bireyin, kendi inançları, deneyimleri ve varsayımları ile oluşturduğu bir "hayata bakış açısı" yani perspektifi vardır. Kişisel gelişim ve olgunlaşma için inanç, varsayım ve deneyimlerden oluşan bu perspektifin sorgulanması ile birey farklı bir bakış açısı kazanır. Dönüşümsel öğrenme, bireyin deneyim, inanç ve varsayımlarını eleştirel yansıtma ile değerlendirerek dünyayı algılamada yeni yöntemler bulup uygulamasıdır (Akpinar, 2010).

-Temel Kavramlar-

Dönüşümsel öğrenme kuramından bahsetmeden önce bir takım temel terimleri açıklamak gerekir. Bu bölümde süreç sonunda değişecek anlam yapıları, sürecin önemli bir bölümü olan eleştirel yansıtma, bireyin deneyiminin kuramdaki rolü, kuramın felsefi temelleri ve yeni bir bakış açısı kazanmak gibi konular yer alır.

Anlam Yapıları

Kişinin düşünme biçimi, arzuları, inançları

içinde bulunduğu toplumun etkisinde şekillenir. Yaptığımız genellemeler içinde yaşadığımız toplumumuzla iletişimimizin bir sonucu olarak zihnimizde oluşmuş anlam yapılarının bir ürünüdür. Dolayısıyla anlam yapıları bizim kişisel yorumlarımızı etkileyen bilgi, inanç, duyu gruplarıdır. Dönüşümsel öğrenme, bu anlam yapılarının var olan durum ile uyuşmayan yanlarının bilinçli olarak sorgulanması ve gerektiği durumda değiştirilmesi ile gerçekleşir.

Eleştirel Yansıtma

Günlük yaşantıda bireyler davranışlarının çoğunu üzerinde düşünmeden, daha önceden getirdiği alışkanlık ile gerçekleştirir. Alışkanlık ile yapılmış davranışların hatırdaki kalıcılığı düşüktür. Eylemi bilinç düzeyine getirerek, ne yaptığını bilerek, adım adım, üzerinde düşünerek yaptığında ise hatırdaki kalıcılığı artar. Eleştirel yansıtma Habermas'ın akılcılık ve analiz görüşünün etkileri büyük oranda hissedilmektedir (Akçay, 2012).

Kişinin fikirleri ve eylemleri üzerinde düşünerek neden yaptığı, nasıl yaptığı gibi sorulara cevap aradığı bir süreci tanımlar. Eleştirel yansıtma kişi, kendini, kendisine açıklar, deneyimlerine uzaktan bakar ve onlara anlam yükler. Bu süreçte kendi inançları, düşünceleri arasındaki çatışmaların farkına varır. Eleştirel yansıtma bireyin algılarının açık olmasının yanında büyük miktarda bilgi işlemeyi gerektirir, bu anlamda eleştirel yansıtma dünyayı algılama becerileri yüksek, zeki insanların yeteneğidir.

Deneyimlerin sorgulanması dönüşümsel öğrenmenin öne çıkan özelliklerinden biridir. Deneyim, tek başına dönüşümü sağlamaz. Etkili öğrenmenin kaynağı olumlu deneyim değil, etkili eleştirel yansıtmadır (Merriam, 2004).

Deneyimin Merkeziliği

Dönüşümsel öğrenmede birey deneyimlerini

sorgulayarak gelişir ve değişir. Yani deneyim, dönüşümsel öğrenme kuramının merkezinde yer alır. Bu deneyim insanın neler yaptığını, yaşadıklarını, gayret gösterdiklerini, inandıklarını ve reddettiklerini, bunlara nasıl tepkiler verdiğini, isteklerini, fikirlerini kısacası tüm yaşam öyküsünü kapsar (Akçay, 2012).

Akılcı Konuşma

Mezirow'un dönüşümsel öğrenme kuramının temel elementlerinden biri iletişim becerilerinin geliştirilmesi ihtiyacıdır. Bu sayede perspektif dönüşümü yaratacak çatışmalar güç kullanmak yerine mantık ile çözümlenebilir (Christie, Michael; Carey, Michael; Robertson, Ann; Grainger, 2015).

Dönüşümsel öğrenme kuramında diğer bireylerle iletişim önemli rol oynar. Bireyler bir araya gelerek birbirlerinin deneyimleri, varsayımları hakkında yorumlar yaparak yeni ve daha gelişmiş bir anlam yapısı oluşturmak için birbirlerine yardım ederler (Taylor, 2008).

Perspektif Dönüşüm

Kişinin kendi kültüründen kaynaklı bir anlam yapısı ve buna bağlı bir hayata bakış açısı, perspektifi vardır. Bir çatışma ile karşılaşıldığı zaman bu anlam yapıları sorgulanır, daha gelişmiş bir anlam yapısı yaratılır ve bu çatışma çözülmeye çalışılır. Bu süreçte bu perspektif dönüşüme uğrar.

Perspektif dönüşüm Habermas tarafından özgürleştirici eylem olarak açıklanan kavramı içerir ve gerilimli bir süreçtir. Dönüşümsel öğrenmeye göre birey kültürünün ona kattığı, sorgulamadan kabul ettiği ve buna göre davrandığı varsayımları bilinçli bir şekilde sorgulamaya başlar, bu sayede onlara anlam yükleyerek bu varsayımları özgürleştirir (Akçay, 2012).

Bu dönüşüm başka perspektifleri tanıyarak

gerçekleşir. İletişim önemi burada oraya çıkar. Birey kendi perspektifi ile başka bir perspektifi karşılaştırır ve diğerinin daha iyi olduğuna karar vererek kendi perspektifini dönüştürmek ister.

Bu dönüşüm gerçekleşirken genellikle birey yeni bir eylem yaratırken eski alışkanlıklarını da devam ettirir. Bu şekilde başlayan bir dönüşüm süreci bireyin kontrolü dışında gelişir. Sonuçta varılan nokta bütün bir dönüşüm değil daha önceki varsayımların kapsadığı alanda bir genişlemedir (Nohl, 2015).

Mezirow'a (1978) göre perspektifin düşünce, duygu ve temenni boyutları vardır. Bireyin kendisini, edindiği rolleri ve ilişkilerini bütüncül bir açıdan değerlendirmesini içerir. Bu değerlendirme bireyin eylemlerinin önceliklerini belirler. Bu perspektif sadece bir bakış açısı değil, aynı zamanda eyleme geçmekte ve alınacak kararlarda bir yol göstericidir (J. Mezirow, 1978).

Varoluşçuluk

Dönüşümsel öğrenme bir yetişkin öğrenmesi kuramıdır. Yetişkinler, neyi, ne zaman, nasıl öğreneceklerine kendileri karar verirler. Öğrenme gereksinimlerini kendileri belirler ve öğrenme sorumluluklarını alırlar. Dolayısıyla, dönüşümsel öğrenme kuramının, bireyin tercihleri ve kararlarını göz önünde bulundurarak onu kendi eylemlerinden sorumlu tutan yönüyle Varoluşçuluğa dayalı olduğu söylenebilir (Akpınar, 2010).

Varoluşçu eğitim felsefesine göre eğitim, insanı sınır durumuna yani bir ikileme getirme sürecidir. Bu ikilem dönüşümsel öğrenmenin ilk basamağıdır. Eğitim programları, bireye yeni bakış açısı kazandırmalı ve bireyi seçimler yapmaya yönlendirmelidir. Varoluşçu felsefeye en uygun teknik Sokratik Tartışmadır. Bu teknikte öğrenenin kendi düşüncelerini meydana getirmeleri için yeni sorunlar ve durumlar

yaratılır. Eğitim ortamında, öğrenci, kendi sorumluluğu ile yüzleştirilir (Sönmez, 2014).

Taylor, (2008) dönüşümsel öğrenmenin 10 basamağını aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. Bireyin zihninde çatışma yaratan bir ikilem;
 2. Suçluluk ve utanç duyguları ile mücadele;
 3. Varsayımın eleştirel yansıtma ile değerlendirilmesi;
 4. Bu hoşnutsuzluğun ve yaşanan dönüşüm sürecinin benzerinin başkaları tarafından da tecrübe edildiğini keşfetmek;
 5. İkilemi çözemeye yardımcı olacak beceri, ilişki ve eylemler için farklı seçenekleri keşfetme;
 6. Bir hareket planı hazırlama;
 7. Planlarını hayata geçirmek için gerekli olan bilgi ve becerinin edinimi;
 8. Yeni rollerin geçici olarak denenmesi;
 9. Yeni rol ve ilişkileri benimseyerek bu bağlamda bir benlik oluşturmak;
 10. Değişen anlam yapılarının da etkisiyle anlam perspektifinin dönüşümünü sağlayacak yeni bir varsayım oluşturmak;
- Bu basamakları bir öğrencinin sunum hazırlama deneyimi üzerinden örnekleyebiliriz:
- Bir sunum hazırlama sürecinde sıradan bir insanın yapacağı bir çalışma planı aşağı yukarı bellidir. Literatür okuma, sunum planı oluşturma, bilgiyi özetleme, sunumu doldurma, prova gibi işleri var olan zamana göre eşit biçimde dağıtır.

Fakat bu öğrencinin sunum hazırlama süreci planladığı gibi gitmedi. Yapılması gereken işin büyük kısmı son haftalara kaldı ve eşit dağılım yerine iş yükünde gittikçe artan bir grafik çizdi. Bu süreci dönüşümsel öğrenme basamaklarına göre inceleyecek olursak:

1. Bireyin zihninde çatışma yaratan bir ikilem: Yapılacak işleri erteledikçe sunum hazırlamak konusunda kayda değer bir ilerleme sağlayamamak bir ikilem oluşturdu. Ortada yapılması gereken bir iş vardı, fakat plana göre gitmemekteydi. Bu, karşılaştığı problemin ilk basamağıdır. Dönüşümü başlatacak ikilem oluşmuştur.
2. Suçluluk ve utanç duyguları ile mücadele: Sunum günü yaklaştıkça stres artmaya, henüz yapılamayanlar için suçluluk duyulmaya başlanır. Varoluşçu eğitim felsefesine göre eğitimin amacı kişiyi bu sınır durumuna getirmektir.
3. Varsayımın eleştirel yansıtma ile değerlendirmesi: Kahramanımız bu deneyimini sorgulamaya başlar, bu erteleme sürecinin nerede başladığını ve nasıl geliştiğini değerlendirir. Ertelelediği zaman yaptıkları ve bu yaptıklarının sonuçları hakkında bilinçli şekilde düşünür. Ertelemenin temelinde her zaman, yapılması gerekenden daha kolay ve eğlenceli ya da öncelikli bir çeldirici yatmaktadır. Gelişmek ve ilerlemek için bu anlam yapısının değişmesi gerekmektedir. Bu aşama, yeni bir bilgi öğrenme konusunda kendini ikna etmenin gerçekleştiği aşamadır. Bu eleştirel bakışın gerçekleştiği süreç dönüşümsel öğrenmenin olmazsa olmazıdır.
4. Bu hoşnutsuzluğun ve yaşanan dönüşüm sürecinin benzerinin başkaları tarafından da

tecrübe edildiğini keşfetmek: Bu deneyimi ve varsayımlarını sorgulamaya başladığında kahramanımız şöyle düşündü: “Bunu yaşayan ilk kişi ben olamam, bu süreçten geçen ve başarıyla çözümlenmiş başkaları da olmalı.” Bu aşamada kişi, kendi sınırlarını aşmak ve yeni anlam yapıları oluşturmak için kaynak aramaya başlar.

5. İkilemi çözemeye yardımcı olacak beceri, ilişki ve eylemler için farklı seçenekleri keşfetme: En başta karşılaştığı bu ikilemi çözmek için kendine yeni bir rol, ilişki, davranış biçimi arayan kahramanımız önündeki seçenekleri keşfetmeye başlar. Örneğin, işi küçük parçalara bölmek, ödül ceza yöntemi ile çalışmak, dikkat dağınıcı tüm şeylerden uzak durmak ya da işe ertelemeyen, hemen başlamak için daha bağlayıcı nedenler yaratmak gibi örnekler verilebilir.

6. Bir hareket planı hazırlama: Listelediği bu yeni yöntemlerden kendine katmak istediklerini seçip, nelerin değişeceğini, ne zaman değişeceğini planlayan kahramanımız, yetişkin öğrenmesinin çocuklardan en büyük farkı ile de karşı karşıyadır; yetişkinler ne öğreneceklerini, ne zaman öğreneceklerini kendileri belirler.

7. Planlarını hayata geçirmek için gerekli olan bilgi ve becerinin edinimi: Bir önceki basamakta planladığı eylemleri gerçekleştirmek için gerekli olan alet-edevatları edinmeye başlar. Örneğin, takvim kullanma becerisi, kendini motive etme becerisi gibi bilgiler araştırır. Bu konularda eğitime ihtiyacı olduğunu fark eder, dönüşümsel öğrenmede eğiticinin en önemli rolü bu noktada ortaya çıkmaktadır.

8. Yeni rollerin geçici olarak denenmesi: Kahramanımız, bu becerilerin, değişikliklerin

her birini bir süre kendi hayatına entegre etmeye çalışır ve daha önceden sahip olduğu anlam yapılarını değiştirmeye çabalar.

9. Yeni rol ve ilişkileri benimseyerek bu bağlamda bir benlik oluşturmak: Bu aşama, araştırdığı ve hayatına katmaya çalıştığı özelliklerin, daha önceki anlam perspektifi ile ne kadar uyduğunun değerlendirildiği aşamadır. Çünkü tamamen zıt bir anlam yapısını entegre etmek çok zor, hatta imkansız olacaktır.

10. Değişen anlam yapılarının da etkisiyle anlam perspektifinin dönüşümünü sağlayacak yeni bir varsayım oluşturmak: Erteleme davranışını değiştirerek daha verimli, daha az stresli bir çalışma şekli geliştiren Egemen, tamamen kendisine özel, yeni bir bakış açısı kazanır. Bu deneyim onu dönüştürür. Yeni bir anlam perspektifi edinmesini sağlar. Karşılaştığı ikilemi çözmeye yolunda bakış açısını geliştirmiş, bu sayede dünyayı algılamada farklı yollar öğrenmiştir.

Dönüşümsel öğrenmenin bireye kazandırdığı şu özelliklerden bahsedilebilir:

- Karşılaşılan olayları ya da eskiden beri gelen alışkanlıkları yorumlayabilme
- Günlük yaşam içinde sürüklenmektense onu kontrol edebilme
- Yaşam kalitesini arttırmak için yeni yollar keşfetme
- Benlik bilincini arttırma, bireyde kendisi hakkında farkındalık oluşturma

“Dönüşümsel öğrenme bireyin özerk düşünmesine yardımcı olur.”

Deneyimlerini anlamlandırabilmek, insanın tanımlayıcılarından biri olması gerekirken geleneksel toplumlarda otorite tarafından getirilen açıklama, kendisi için düşünmeye gerek

görmeyen insanlar tarafından sorgulamadan kabul edilmektedir. Fakat çağdaş toplumlar da amaçlar, inançlar, yargılar bireylerin kendi yorumlarını içerir. Bireyin, kendi deneyimlerine dayanarak düşünme biçimlerini geliştirmelerini temel alan bir anlayış, yetişkin eğitiminde temel amaçtır. Dönüşümsel öğrenme bireyin özerk düşünmesine yardımcı olur (Akçay, 2012).

“Baskın Paradigmayı Yık”

Bireyler, alanlarında eleştirel yansıtma yapabildikleri zaman edindikleri bilgileri yeni alanlara aktarabilir, böylece beklenmeyen durumlarla başa çıkabilirler. Eleştirel yansıtma yapan bir grup bir araya geldiğinde iletişimsel öğrenme ile bu alandaki bilgilerin geçersiz, yetersiz olduğuna karar verip varsayımlarını, davranışlarını değiştirebilirler. Eğer yeterince birey bir araya gelirse, bilgi alanının tümünden değişmesi için bir fırsat ortaya çıkmış olur.

Mezirow bu durumu New York'ta bir aracın tamponunda gördüğü “Baskın Paradigmayı Yık!” yazısı ile ilişkilendirmiştir. Paradigmalar birey, kurum ya da devlet düzeyinde baskın hale geldiği zaman, değişim ile sonuçlanmasa bile, paradigmayı sorgulama zamanı gelmiştir. Bu sorgulamayı yapabilmek için bireyleri kendileri için düşünme konusunda eğitmek gerekir. Dönüşümsel öğrenme, bağımsız düşünmeyi sağlamak için mükemmel bir yoldur. (Christie, Michael; Carey, Michael; Robertson, Ann; Grainger, 2015)

Dönüşümsel Öğrenme Kuramı Pratikte Nasıl Kullanılabilir?

Dönüşümsel öğrenme kuramı, bireyin öğrenerek hayata bakışını değiştirdiğini iddia eder (Jack Mezirow, 1997). Hayata bakışımız, anlam perspektifimiz, bilgimiz dışında inanç, duygu, dileklerimiz de içerir. Bu durumda dönüşümsel öğrenme bireyin –örneğin- çevreye karşı

duygularını, inançlarını, kısacası çevreye olan tutumunu değiştirebilir. Çimen & Yılmaz, (2014) biyoloji öğretmen adayları ile yaptıkları bir çalışmada dönüşümsel öğrenme kuramı ışığında hazırlanan bir çevre eğitiminin çevre sorunlarına yönelik algılarına etkisini incelemiş ve eğitim programının dönüşümsel öğrenme kuramına dayandırıldığında geleneksel eğitim yöntemine göre tutum, inanç ve duyarlılık alanlarında anlamlı farklılık yarattığını göstermişlerdir. Uyanık, (2016) benzer bir çalışmasının sonucunda yine dönüşümsel öğrenme kuramı lehine bulgulara ulaşmıştır. Öğrenenlerin kendi varsayımlarını kağıda dökerek birbirlerinin varsayımlarını değerlendirmeleri ya da grup tartışması gibi iletişimsel öğrenme öğeleri, doğa yürüyüşleri, senaryo, fotoğraf gibi bireyi öğrenme alanı ile direkt olarak yüz yüze getiren durumlar, bilinç geliştirme, tutum oluşturma gibi amaçlar güdüldüğünde eğitimcilere geleneksel yöntemlere göre daha yardımcı olacaktır.

Dönüşümsel öğrenme her zaman iyi yönde bir gelişim sağlamayabilir. Örneğin bir hekim adayının kibar veya sıcağanlı davranışları ya da çalışkanlığı, çalışma alanında ona zorluk çıkartırsa, örneğin çalışkan olduğu için iş arkadaşları tarafından haddinden fazla iş yüklenirse veya kibar mizacı nedeniyle hastaları ile sorun yaşarsa, bu ikilemi çözmek isteyecektir. Bu ikilemi çözmek için birey, anlam perspektifini insanlarla arasına mesafe koyacak şekilde dönüştürebilir veya iş yapmaktan kaçınmaya başlayabilir. Bu gibi durumlar birey için fayda sağlıyor gibi görünse de hekimlik mesleği açısından faydası olmadığı açıktır. Hekimler, hastaları ile açık ve güvene dayalı bir ilişki kurmalıdır. Tıp eğitimi programlarında hasta-hekim ilişkisi gibi durumların öğretilmesi açısından dönüşümsel öğrenme kuramına dayalı yöntemler kullanmak faydalı olacaktır.

Tıp fakültelerinde özellikle klinik alanlarda hekimler yetiştirilirken şu temel üzerinden gidilir: “Hastalık yoktur, hasta vardır.” Bu deyiş, her hastanın farklı olacağını, her hastanın bir diğerinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Dönüşümsel öğrenme kuramının temel elementlerinden eleştirel yansıtma kazanımı sayesinde hekimler edindikleri bilgileri daha önce karşılaşmadıkları durumlara uyarlayabilir. Bir hekim için bu durum mesleğini icra ederken hayati öneme sahiptir. Fakülte programları tasarlanırken hekim adaylarına eleştirel yansıtma becerisi kazandırmak amaçlanmalıdır.

Dönüşümsel Öğrenmede Eğitcinin Rolü

Dönüşümsel öğrenmenin eğitcinin en önem rolü, dönüşümün gerçekleşebilmesi için ideal öğrenme ortamını sağlamaktır. Dönüşümsel öğrenme bireysel ve kişinin isteğine bağlı olduğu için öğrenen merkezli bir ortam olmalı, eğitici, bilgiyi öğretmek için kesinlikle otoritesini kullanmamalıdır. Öğrenenlerin varsayımlarını sorgulayacağı aktiviteleri kullanmalı, onlara alternatif varsayımlar sunmalı, öğrenenler arasındaki diyalogu mümkün olduğunca arttırmaya çalışmalıdır. Çünkü başkalarının fikirlerinden yararlanmak (iletişimsel öğrenme) dönüşümsel öğrenmenin önemli basamaklarından biridir. Bu yüzden öğrenme ortamı olabildiğince demokratik olmalıdır. Kişiler özgürce fikirlerini paylaşabilmelidir. Eğitici dönüşümün gerçekleşmesi için öğrenene cesaret vermelidir.

Perspektif dönüşümü desteklemenin en kuvvetli yollarından biri bireyleri, kritik düşüncelerini tetikleyecek, üzerinde anında eleştirel yansıtma yapabilecekleri deneyimlere maruz bırakmaktır (Hodge, 2011). Bu deneyim sırasında eğitici, bireylerin varsayımlarını değerlendirebilmeleri için doğru sorular sormaya çalışmalıdır.

Dönüşüm eğitici tarafından değil, birey tarafından gerçekleştirilecektir. Dönüşümsel öğrenmede eğitici yalnızca kolaylaştırıcı bir rol üstlenir.

Dönüşümsel Öğrenme Kuramı Hakkında Farklı Görüşler

Dönüşümsel öğrenme kuramı ile ilgili eleştirilerden biri, kuramın bireye odaklanması, toplumsal dönüşümü yeterince açıklayamamasıdır (Akpınar, 2010). Ayrıca anlam yapıları, deneyimin merkeziliği gibi temel dayanaklar üzerine oturtulmuş olsa da süreç sonunda neyin dönüştüğü tam olarak net görülememektedir.

Dönüşümsel öğrenme kuramı teorik bilgi verme konusunda eğitime sınırlı yardımı olacak bir öğrenme kuramıdır. Kuram daha çok tutum geliştirme, eleştirel bakış açısı kazandırma gibi alanlara yoğunlaşmıştır.

Öğrenenlerin dönüşümsel öğrenmeyi desteklemekte ne gibi sorumlulukları olduğu net değildir (Taylor, 2008). Ayrıca bir grup içindeki bireylerin perspektif dönüşümü sırasında grubun diğer üyelerini nasıl etkilediği konusunda da düşünmek gerekir.

Dönüşümsel öğrenmenin bireye kazanımları ölçülmesi zor alanlarda olmaktadır. Bu nedenle öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin ölçülmesi zordur. Tutum ölçeceği, varsayımların iletişim yoluyla değerlendirilmesi gibi yöntemler olsa da bu alanda daha gelişmiş ve güvenilir yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Varoluşçu eğitim felsefesinde eğitim bireyi sınır durumuna getirmeyi amaçlar (Sönmez, 2014). Dönüşümsel öğrenme bireyin kültürünü, varsayımlarını sorgulamasını gerektirir. Toplumda yerleşik değerlere uyum sağlamak bireye güven ve rahatlık sağlarken değişme ve dönüşme yerleşik düzene bir baş kaldırma olarak nitelendirilebileceğinden çoğu zaman

rahatsızlık getirir. Bu nedenle dönüşüm süreci bireyi kaosa sürükleyebilir (Akpınar, 2010).

Diğer taraftan dönüşümsel öğrenme kuramı davranışçı öğrenme kuramına göre bilince daha fazla önem verir bu nedenle insan doğasına daha uygundur. Bilişsel kuramın bilgiyi işleme, eski bilgilere eklememe gibi güçlü yanlarına ek olarak dönüşümsel kuramın duygusal alanda da gelişim sağlayabilmesi, kişinin perspektifini tümenden değiştirmesi gibi yönlerde geleneksel yöntemlere göre anlamlı farklılıklar sunması, kuramın söz edilmesi gereken yanlarıdır.

Sonuç

Dönüşümsel öğrenme kuramı hayata dair daha gelişmiş bir algı geliştirebilmesi için bireyin deneyimlerini, duygularını, varsayımlarını sorgulamasıdır. İkilemlerle karşılaşmaların, toplumun yerleşmiş değerlerini sorgulamanın yarattığı gerilimli bir ortamda, geleceğin belirsizliğinden, karmaşıklığından kurtarmak için bireyin zihnini özgürleştirmeyi amaçlar.

İletişim becerileri dönüşümsel öğrenme kuramında hayati öneme sahiptir. Bireyler birbirlerinin deneyimlerinden, duygularından, varsayımlarından iletişim yoluyla haberdar olurlar ve bu sayede kendi anlam perspektiflerini yorumlayabilirler.

Varoluşçu eğitim felsefesi ışığında ilerlemenin bir sonucu olarak, karşılaştığı ikilemlerin çözümünde nasıl bir yol izleyeceği bireyin kendisine bırakılmıştır.

Güçlü ve zayıf yanları olmakla birlikte dönüşümsel öğrenme kuramı hala yeni bir alandır ve bu kurama olan ilgi giderek artmaktadır. Artan ilginin bir sonucu olarak eğitim felsefesinin ikonik alanlarından andragojinin yerine geçtiği Hodge (2011), Taylor (2008) gibi akademisyenler tarafından dile getirilmektedir.

Tıp eğitimi eskiden beri geleneksel ve modern

eğitim yöntemlerinin bir arada yürüdüğü bir süreç olmuştur. Dönüşümsel öğrenme kuramı, getirdiği yeni bakış açıları, birçok öğrenme kuramını sentezlemesi ile tıp eğitiminde eskiden beri gelen varsayımların değişmesinde etkin rol oynayacak, bu sayede daha nitelikli hekimler yetiştirilmesinin önünü açacaktır.

KAYNAKLAR

Akçay, R. C. (2012). Milli Eğitim. Milli Eğitim, (196), 5–19.

Akpınar, B. (2010). Transformatif Öğrenme Kuramı: Dönüşerek Ve Değişerek Öğrenme. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 10(2), 185–198.

Christie, Michael; Carey, Michael; Robertson, Ann; Grainger, P. (2015). Putting transformative learning theory into practice - ProQuest. *Australian Journal of Adult Learning*, 55(1), 9–30.

Çimen, O. ve Yılmaz, M. (2014). Dönüşümsel Öğrenme Kuramına Dayalı Çevre Eğitiminin Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Algılarına Etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 339–359.

Elçin, M. (2010). Tıp Eğitiminin Tarihçesi. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 41, 195–202.

Hodge, S. (2011). Learning to manage: Transformative outcomes of competency-based training. *Australian Journal of Adult Learning*, 51(3), 498–517. doi:10.1080/02601370701219475

Merriam, S. B. (2004). The Role Of Cognitive Development In Mezirow's Transformational Learning Theory. *Adult Education Quarterly*, 55, 60–68.

Mezirow, J. (1978). Perspective transformation. *Adult Education Quarterly*, 28(2), 100–110. doi:10.1177/074171367802800202

Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New directions for adult and continuing education*, 1997(74), 5–12. doi:10.1002/ace.7401

Nohl, A.-M. (2015). Typical phases of transformative learning: A practice-based model. *Adult Education Quarterly*, 65(1), 35–49. doi:10.1177/0741713614558582

Schunk, D. H. (1996). *Learning theories*. Printice Hall Inc., New Jersey (C. 53). doi:10.1017/CBO9781107415324.004

Sönmez, V. (2014). *Eğitim Felsefesi* (12. bs.).

Taylor, E. W. (2008). Transformative learning theory. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 119(Autumn), 5–15. doi:10.1002/ace

Turan Özdemir, S. (2003). Tıp Eğitimi ve Yetişkin Öğrenmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 25–28.

Uyanık, G. (2016). Dönüşümsel Öğrenme Kuramına Dayalı Çevre Eğitiminin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutum ve Duyarlılığa Etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIII(1), 760–784.